

REABILITAREA LUI MACHIAVELLI

Radu Munteanu, prof.univ., dr.ing., D.H.C.
Universitatea Tehnică din Cluj Napoca.

Ne-am obișnuit să ascultăm atâtea prostii solemne încât ne mirăm din ce în ce mai greu, dar începem să înțelegem că în afara lucrurilor pe care le iubim nu reprezentăm mare lucru.

În lume se petrec zilnic multe acțiuni violente, cei tari îi sfidează pe cei slabi, iar credibilitatea celor, care împart dreptatea, se erodează din ce în ce mai mult în fața celui care speră și așteaptă. Ai zice că Evanghelia n-a existat decât în inimile câtorva, în timp ce marea masă a oamenilor rămâne impermeabilă la adevărata bunătate, iar puterea este pretutindeni demonul în spatele căruia se află Dumnezeu răzbunător al lui Calvin.

Deși susținea că mișcarea este în firea omului și că liniștea desăvârșită seamănă cu moartea, Pascal era de părere că toate necazurile unui om pleacă din incapacitatea acestuia de a sta liniștit într-o încăpere. Dar, în mișcarea firească a omului, constatăm pe zi ce trece că Pascal este dominat de Machiavelli. Acest florentin a scris la 1515 o carte cu titlul "*Principele*", cu multă sinceritate (după opinia mea) - dar mai ales cu cinism (după părerea altora) - care revine mereu în actualitatea competiției planetare când scopul scuză de fiecare dată mijloacele.

Conceptul vulgar de "*machiavelism*", pe care l-a fabricat istoria, este un paradox. Fiindcă nu se potrivește nimănui mai puțin decât lui Machiavelli - acestui șoarece de birou dominat de grijile existenței și care, în ciuda excelenței sale de a mâinii pana, n-a fost niciodată un pervers al elogiului.

Cred că în fiecare frază, menită să împrăștie tămâia obligatorie serviciului său, s-a scufundat într-o luciditate aridă. Iar, nenorocirea realitului din el n-a fost că n-ar fi vrut să mintă, ci că n-a putut și a suferit de o obiectivitate apropiată de nebunie. El încerca să-și vindece anturajul de lipsa de fantezie politică, împingându-le conștiința spre realitate. Dar mai mult decât toate, el era un bun tălmăci al momentelor tainice și mute ale puterii, fiind un sfetnic într-ale virtuții de a domni care a înțeles mereu că prezentul nu poate distruge nimic din memoria trecutului. Cei care au citit despre Machiavelli au înțeles că părerea lui despre lume se năștea dintr-o atmosferă disperată de îndoieli și incertitudini... În cadrul oricărei societăți puterea trebuie împărțită dacă se dorește ca aspirațiile umane să fie împlinite sistematic. Aceasta este misiunea politicii. Apoi, să nu uităm că între oameni apar diferențe ce trebuiesc conciliate, dar când numărul persoanelor crește, diferențele cresc și apare nevoia de arbitraj, iar politica servește această funcție. Machiavelli a înțeles asta...

Din alt punct de vedere, dacă acceptăm că politica este pragmatică înseamnă că ea nu poate fi mereu binevoitoare. În acest context ea devine și o artă a compromisului, fiindcă într-o societate democratică, nimeni nu poate obține ceea ce dorește de unul singur, iar Machiavelli știa asta... Poate tulbur puțin apele. Dar, într-un sistem democratic nu se poate garanta prosperitatea, însă se oferă posibilitatea ca fiecare să decidă

pentru el însuși asupra căilor pe care le va alege pentru a-și îndeplini aspirațiile, ca și dreptul de a-și schimba direcția la mijlocul drumului, iar Machiavelli a anticipat asta...

Formula aceasta ar părea destul de barbară la prima vedere, dar ea reprezintă formularea unei atitudini obiective și contemporane. Dar, mai există și o altfel de contemporaneitate: una subiectivă, calitativă. Adică nu ne interesează decât faptele semnificative pentru noi. Ea este un fel de alegere, de selecție personală din noianul de fapte și semnificații. Unii cred că ciclul actual de civilizație se sfârșește, alții cred că se apropie o nouă eră socială, iar alții trăiesc în panică. Sigur, dacă nu suntem atenți acum, mâine totul se poate schimba sau să se piardă.

Există multă sărăcie, școala și sănătatea se deteriorează, vârstnicii au probleme din ce în ce mai grele, iar tinerii sunt derutați. La noi și aiurea. Tensiunile politice cresc și diplomația este deseori învinsă de arme. Știrile se vehiculează selectiv, iar manipularea servește unor interese geopolitice exacte, singurul lucru stabil fiind incertitudinea într-o lume a certitudinilor contrafăcute...

Evident, există o memorie a trecutului, dar nu știm spre ce ne îndreptăm, iar incertitudinile vor exista mereu alături de dorința de schimbare. În trecut, majoritatea oamenilor erau săraci, uniformizați, ignorați sau nefericiți, dar se învățaseră cu acest lucru și-și acceptau starea ca pe o decizie a destinului. Acum, oamenii vor să participe la deciziile care-i privesc și apar opoziții de interese sau elemente dezordonate, haotice, dar care aduc ceva pozitiv.

De multe ori critica este o scânteie primejdioasă care poate duce la o explozie în pulberăria vanității. Istoria ne arată că astfel de explozii au afectat popoarele și oamenii de seamă. Așa ne-au părăsit Caragiale și Gogu Constantinescu, critica l-a împins la sinucidere pe poetul englez Thomas Chatterton, iar pe remarcabilul Thomas Hardy l-a făcut să-și abandoneze cariera de romancier etc, etc.

Dacă nu recunoști valoarea semenului tău, când aceasta este reală, va veni o vreme când te va măcina infernul clădit în tine însuși. Există oameni obsedați de propria lor persoană și de părerea pe care o au despre ei, încât nu riscă să-i aprecieze pe alții pentru a fi siguri că tot ei sunt cei mai, cei mai, iar Machiavelli a observat asta...

Apoi, la o anumită vârstă invidia devine nedisimulată, iar mulți se miră că unii s-au schimbat "*în ultima vreme*". Dar, nu este așa. Fiindcă oamenii nu se schimbă, ci devin din ce în ce mai mult aceiași, iar Machiavelli urmărindu-și stăpânii a înțeles asta înaintea lor...

Dacă ne gândim la învățătura creștină, ne dăm seama că iubirea, ca și concept, este baza creștinismului. Dar acest reper este ratat. Fiindcă nimeni nu-și iubește semenul ca pe el însuși. Atunci când omul a înțeles asta a spus că "*infernul... sunt ceilalți*". Fiindcă iubirea aproapelui face suportabilă chiar și colectivitatea, iar în singurătatea sa Machiavelli știa acest lucru...

Se știe că în tinerețea sa Franklin a fost brutal, orgolios și neîndemânatic, dar cumulând o experiență tristă în raporturile sociale s-a schimbat radical, ajungând un excelent ambasador al Statelor Unite la Paris. Întrebat despre secretul succesului său, Benjamin Franklin răspundea mereu: "*Nu vreau să critic pe nimeni, vreau să spun tot*

binele pe care-l știu despre oricine. Primul prost venit este în stare să critice, să condamne și să plângă; este ceea ce altminteri fac toți proștii".

Sigmund Freud afirma că toate actele noastre sunt dictate de două elemente fundamentale: instinctul sexual și dorința de "a fi mare", iar filosoful John Dewey subliniază că mobilul cel mai puternic al naturii umane este "dorința de a fi important", dar Machiavelli a observat acest lucru înaintea lor.... În general nevoile naturii noastre umane ne sunt îndeplinite, dar una este foarte rar satisfăcută, fiind la fel de profundă și poruncitoare ca și foamea. Este ceea ce Freud numește "dorința de a fi mare" sau ce gândește Dewey prin "dorința de a fi important"...

Doar cel care are puterea de a-și potoli această foame tainică și mistuitoare, acela "îi are la mână pe semenii săi", spunea cândva Abraham Lincoln. Tot el ne îndeamnă să nu ne pripim cu aprecierea oamenilor. Nici Dumnezeu nu vrea să-l judece pe om înainte de sfârșitul zilelor. De ce am fi noi mai exigenți decât Dumnezeu? Cred că în sinea lui, Machiavelli și-a pus mereu această întrebare...

Viața se clatină mai mult în furtuna gândurilor decât de șocul afectelor, iar omul are fericita tristă chemare a rătăcirii prin gând și a eternei întrebări în fața universului. Gândul confruntă omul cu el însuși și cu ce este dincolo de el, motiv pentru care, de multe ori, conștiința se retrage și se absoarbe în gând. Iar atunci, ascuți cum vorbește lumea tăcerii, în tăcerea gândurilor pe care o destramă doar trecerea timpului...

În viață sunt destule confruntări care depășesc scenariul, iar cât privesc conflictele dinlăuntrul nostru, ce să mai vorbim?

Putem să ne gândim așa mai ales în clipele de ezitare a zorilor, când rătăcirile mai sunt îngăduite. Fiindcă, atunci, pe pleoapele cicatrizate de somn, rămân mereu câteva bucăți de vise...

De multe ori suntem nepăsători la ce se întâmplă în jurul nostru, iar această nepăsare este un fel de intermediar între virtute și viciu.

Sigur, nepăsarea este un viciu opus curiozității, fiind un fel de somn al sufletului, dar și treapta cea mai de jos a libertății.

Chiar dacă nepăsarea este un simbol al decăderii, ea este uneori și boala oamenilor prea cultivați, iar nepăsătorul este omul care-și aprinde cu răceală țigara la focul ce-a distrus casa vecinului, iar Machiavelli a observat...

Ce interesant univers ascunde sufletul nostru!

De multe ori vanitatea ne face să credem că suntem grozavi, că depindem exclusiv de caracterul nostru sau că destinul a ales împrejurări deosebite pentru a ne călăuzi pe un drum sau altul. În realitate, depindem de lucruri și întâmplări mult mai modeste, iar existența devine o sumă întâmplătoare de amănunte sau o improvizație, dar dincolo de detalii există totuși o logică pe care Machiavelli a înțeles-o!

Ce este omul? O ființă imperfectă ce tinde mereu spre ceva mai bun și poartă în sine o lume mai mare decât el însuși. Dar ce frumos spunea Stendhal că omul este o ființă care poate fi fericită dacă "dorește mult, speră puțin și nu cere nimic". Oare? Dar Machiavelli a intuit răspunsul!

Dilema ne face să privim din când în când turla catedralei. Privind-o, ne gândim că fiecare om ajunge clipa când orologiul acesteia va bate pentru el, rar și solemn, așa cum bat veacurile...